

Qeyri-hökumət təşkilatlarının ictimai-siyasi həyatın demokratikləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasında rolu

Müasir dövrün ictimai təsisatları kimi, qeyri-hökumət təşkilatları hüquqi dövlət quruculuğu, ictimai-siyasi həyatın demokratikləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması, cəmiyyətdə harmonik və sabit inkişafın təmin edilməsində əhəmiyyətli rol oynayırlar. Eyni zamanda, vətəndaş cəmiyyətinin aparıcı seqmenti kimi, qeyri-hökumət təşkilatları üçüncü sektorun, ümumilikdə, cəmiyyətin sosial-iqtisadi inkişafının ən müxtəlif istiqamətlərinə - sülh və təhlükəsizliyin, dinc birgə yaşayışın təmin olunmasına və bəşəriyyəti narahat edən problemlərin həllinə böyük töhfə verirlər. Məhz bu baxımdan, son illər qeyri-hökumət təşkilatlarının cəmiyyətdə rolu və əhəmiyyəti nəzərəcərpacaq dərəcədə artmış və onlar çağdaş dünyamızda mütərəqqi proseslərin aparıcı qüvvəsinə çevrilmişlər.

Azərbaycanda da qeyri-hökumət təşkilatlarının yaranması və ictimai sektorun möhkəmlənməsi, bilavasitə müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin inkişafını şərtləndirən amillərdəndir. Son illər, bütün demokratik və inkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasında da qeyri-hökumət təşkilatları vətəndaş cəmiyyətinin aparıcı qüvvəsi olaraq, demokratikləşmə, vətəndaş hüquqlarının müdafiəsi, hüquqi dövlət quruculuğu, sosial problemlərin həlli, maarifləndirmə, dünyaya inteqrasiya, Azərbaycan haqqıqlarının dünyaya obyektiv çatdırılması və digər istiqamətlərdə fəaliyyətləri ilə böyük etimad və rəğbət qazanmışlar. QHT-lərin və bütövlükdə, üçüncü sektorun möhkəmlənməsi bu qurumların dövlət orqanları ilə münasibətlərinin inkişafına da təsir-siz ötürməyib. Ardıcıl və sistemli səylərdən sonra dövlət orqanları ilə QHT-lər arasında tərəfdaşlıq münasibətləri və əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi sahəsində müəyyən müsbət nəticələr əldə edilmişdir. "Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyi Konsepsiyası" qəbul olunmuş, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının yaradılması barədə Fərman imzalanmışdır.

İctimai sektorun möhkəmləndirilməsinin hazırkı mərhələsində dövlətin xüsusi diqqət yetirdiyi prioritet istiqamətlərdən biri də "Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyi Konsepsiyasının preambulasında qeyd edilirdiyi kimi, Azərbaycan Respublikasında ictimai həyatın demokratikləşdirilməsi naminə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişaf etdirilməsidir. Ölkəmizin sürətli və davamlı iqtisadi və sosial inkişafı vətəndaş cəmiyyətinin fəaliyyətinə hərtərəfli kömək göstərilməsində dövlətin imkanlarını genişləndirir, qeyri-hökumət təşkilatlarını dəstəkləmək və təşviq etmək üçün dövlət siyasətinin təkmilləşdirilməsini şərtləndirir.

Qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyinin məqsədləri cəmiyyətimizdə yeni münasibətlər modelinin formalaşdırılması, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının müasirləşdirilməsi, vətəndaş təşəbbüslərinin artırılması, milli maraqların qorunması sahəsində qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyətinin təşviq edilməsi, onların sosial əhəmiyyətli problemlərin həllinə cəlb olunması, dövlət və cəmiyyətin inkişafı üçün əhəmiyyət kəsb edən proqram və layihələrin maliyyələşdirilməsidir. Müasir dövrdə qeyri-hökumət təşkilatları vətəndaş cəmiyyəti quruculu-

ğu və ölkənin demokratikləşməsi prosesinin vacib institutlarından birinə çevrilmişlər. Belə şəraitdə dövlət orqanları ilə qeyri-hökumət sektorunun sivil tərəfdaşlıq prinsipləri əsasında sıx əməkdaşlığı vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı, demokratiyanın dərinləşməsi, qanunvericiliyin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması və milli maraqların qorunması üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. QHT-lərin inkişafına yönəlmiş bu addımlar Azərbaycanda üçüncü sektorun inkişafında yeni bir mərhələ olmaqla, cəmiyyətin demokratikləşməsi, vətəndaş təşəbbüslərinin artırılması, milli maraqların qorunması sahəsində onların imkanlarının artırılması siyasi iradənin nümayişi oldu. Son iki ildə dövlət büdcəsindən qeyri-hökumət təşkilatlarının layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün 4250 000 manat vəsait ayrılmışdır. Bu addım, sözün əsl mənasında, ölkədə üçüncü sektorun dirçəlməsini şərtləndirən əsas amillərdən biri kimi çıxış edir. Hazırda ölkə QHT-ləri cəmiyyətlə dövlət orqanları arasında etimadlı münasibətlərin yaradılmasında körpü rolunu oynayan əsas institut və təsisatlara çevrilmişlər.

Forumun təsis olunmasından sonra özünü qabarıq büruzə verən digər məqamlara da diqqət yetirək. 2000-ci ildə Azərbaycanın bütün rayon və şəhərlərində, ilk dəfə olaraq, QHT-lərin özəkləri yaradılmağa və Bakıdan onlara zəruri kömək göstərilməyə başlanıldı.

QHT-lərin fəaliyyətini daha səmərəli qurmaq məqsədilə bu təşkilatlarla iş üzrə Resurs və Təlim Mərkəzinin və Dünya Bankının maliyyə dəstəyi ilə aparılan tədqiqat və məlumatlandırma işləri də mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Azərbaycanın 5 region mərkəzində - Şirvan, Şəmkir, Mingəçevir, Qəbələ və Qubada yaradılan resurs və təlim mərkəzlərinin reallaşdırdıqları inkişaf proqramları əyalətlərdəki QHT-lərin güclənməsinə öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Milli Qeyri-Hökumət Təşkilatları Forumu da yarandığı vaxtdan, yuxarıda göstərdiyimiz kimi, QHT-lərin fəaliyyətini canlandırmağı, meydana çıxan çətinlikləri aradan qaldırmağı qarşıya mühüm məqsəd kimi qoymuşdur. Başqa sözlə, forum mövcud olduğu dövrdə QHT-lərin işinin düzgün tənzimlənməsi üçün qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində layihələr və təkliflər hazırlamış, QHT-lərin hüquq və mənafeələrinin müdafiəsi məqsədilə qanunla qadağan olunmayan bütün vasitələrdən istifadə etmiş, dövlət və hakimiyyət orqanları, bələdiyyə-

lər, habelə, donorlarla QHT-lərin qarşılıqlı səmərəli əməkdaşlığının yaradılması zəminində tədbirlər reallaşdırmışdır.

QHT-lərin işinin canlanmasında, qarşıya qoyduqları vəzifələrin uğurla yerinə yetirilməsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının mühüm rolu da danılmazdır. Xatırladaq ki, adıçəkilən şura ölkə Prezidentinin 13 dekabr 2007-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılmışdır. Şura fəaliyyət göstərdiyi dövr ərzində QHT-lərin bu və ya digər təşəbbüslərinin reallaşdırılmasını və maliyyələşdirilməsini həyata keçirmək üçün dövlətdən maliyyə dəstəyi almaları onların fəaliyyətində yeni mərhələnin əsasını qoymuş, ölkəmizdə vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar olunması prosesinə əhəmiyyətli töhfəsini vermişdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev də dövlət başçısı kimi fəaliyyətinin ilk dövründən başlayaraq sosial-iqtisadi və siyasi istiqamətlərdə ardıcıl siyasi iradə nümayiş etdirdi. Ölkə rəhbərinin dəstəyi, təşəbbüsü və tövsiyəsilə QHT-lərə dövlət orqanları arasında təmasların qurulmasında, qarşılıqlı inam və etimadın yaradılmasında mühüm uğurlar əldə edildi, QHT-lərin fəaliyyət mexanizmləri beynəlxalq standartlara uyğun quruldu və təkmilləşdirildi. Bunun bariz nümunəsi kimi, 2007-ci il iyulun 27-də ölkə Prezidentinin müvafiq Sərəncamı ilə təsdiqlənmiş "Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyi Konsepsiyası"nı göstərmək olar. Adıçəkilən konsepsiya ilə QHT-lərin fəaliyyətində və ümumilikdə, Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu prosesində yeni bir mərhələnin əsası, başlanğıcı qoyuldu. Eyni zamanda, həmin konsepsiya dövlət orqanları ilə QHT-lər arasında səmərəli əməkdaşlığa təkan verdi və qarşılıqlı əlaqələrin inkişaf perspektivlərini müəyyənləşdirdi.

Bu gün ölkəmizdə QHT-lərin maliyyələşdirilməsi, əsasən, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası tərəfindən aparılır. Bu maliyyələşmənin mənbəyi dövlət büdcəsidir. QHT rəhbərləri, eləcə də, bir sıra mütəxəssislər maliyyələşmənin ildən-ildə dinamik şəkildə artırılmasının zəruriliyini vurğulayırlar. Bu halda isə, QHT-lərin cəmiyyətə daha çox fayda gətirəcəyi və imkanlarının genişlənməyəyi şübhəsizdir.

Bəzi mütəxəssislər QHT-lərin, başqa sözlə, vətəndaş cəmiyyətinin gücləndirilməsi, vətəndaş cəmiyyətinin fəaliyyətində ictimai fəallığın artırılması üçün dünya təcrübəsindən bəhrələnməyin çoxdan vaxtı çatdığını bildirirlər. Onlar Mərkəzi, Şərqi Avropa ölkələrinin təcrübəsini Azərbaycan üçün daha əlverişli sayırlar. Göstərilir ki, Macarıstanda vergi ödəyiciləri gəlir vergilərinin bir faizini vətəndaş cəmiyyəti institutlarına ödəyirlər. Slovakiyada isə korporasiyalar, habelə, ayrı-ayrı

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu**

KİVD F

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

şəxslər öz gəlirlərinin iki faizini qeyri-hökumət təşkilatlarının hesabına köçürürlər.

Mütəxəssislərin digər qisminin fikrincə, qeyri-hökumət təşkilatlarının cəmiyyətdə oynadığı rol da, arzuolunan səviyyədə deyil. Onlar sosial-iqtisadi, ictimai sahələrə dərin nüfuz edə bilmirlər. Bununla yanaşı, cəmiyyət dinamikası da Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələri ilə müqayisədə zəifdir. Bildirilir ki, məsələn, Bolqarıstanda qeyri-hökumət təşkilatlarının sayı 30 mindən çoxdur. Azərbaycanda isə, bu göstərici 3 minə qədərdir. Halbuki hər iki ölkədə - həm bizdə, həm də Bolqarıstanda, təxminən, eyni sayda əhali yaşayır.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev "Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 1 may tarixli 1101 VQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə Sərəncam imzalayıb.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, "Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 1 may tarixli 1101 VQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram: 1. Azərbaycan Respublikası-

nın Nazirlər Kabineti: 1.1. Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının "Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması ilə bağlı təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin; 1.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ-hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını üç ay müddətində təmin edib, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin; 1.3. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ-hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını nəzarətdə saxlasın və bunun icrasını barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin; 1.4. Həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ-hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların "Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasını təmin edib, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin".

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru